

Neda Borić

Arhitektonski fakultet, Zagreb

LTP DICTIONARY OF SELECTED COLLOCATIONS

Language Teaching Publications, Hove, England, 1997, 288 str.

Pojava svakog novog rječnika kolokacija u engleskom jeziku izaziva pozornost i zanimanje. Imajući na umu kompleksnost kolokacijske problematike, svjesni smo da je izrada takvog rječnika složen leksikografski zadatak, ponajprije zbog metodoloških teškoća koje se uglavnom mogu svesti na problem nedostatka kriterija koji bi omogućio pouzdano razlikovanje kolokacija od nekolokacija, tj. onih leksičkih kombinacija koje se pod nazivom *kolokacija* nalaze između dviju krajnosti: slobodnih kombinacija, s jedne strane, i čvrstih, idiomatskih sklopova, s druge strane.

Prema tome, izazov svakom leksikografu jest pronaći efikasan način koji bi omogućio klasificiranje i uključivanje u rječnik upravo onih leksičkih kombinacija koje predstavljaju uzajamni reducirani i selektivni izbor, ne opterećujući rječnik bezbrojnim slobodnim kombinacijama.

Drugi problem odnosi se na efikasno prezentiranje značenja koje je svakako integralan dio ovladavanja kolokacijskim sklopovima, bilo da je riječ o promjeni značenja jednog kolokacijskog člana pod utjecajem kolokata, bilo pak o promjeni značenja čitave kolokacije u trenutku uspostavljanja kolokacijskog odnosa. Ovaj se problem dodatno komplicira u dvojezičnom rječniku, gdje je potrebno utvrditi i uzajamne kontrastivne korespondente, odnosno prijevodne ekvivalente u oba jezika.

Svaka, dakle, pojava nekog kolokacijskog rječnika na tržištu budi nadu da ćemo možda napokon u rukama imati rječnik kojega su autori uspjeli doskočiti ovim teškoćama, odnosno da ćemo kao korisnici napokon doći do efikasnog sredstva pomoću kojega ćemo, na neki način, zadobiti kontrolu nad jednim od pouzdano najtežih aspekata jezične produkcije, odnosno da ćemo biti u mogućnosti točnije prevoditi, pisati i govoriti ispravno kombinirajući riječi i tako proizvoditi prirodan engleski tekst.

Ovaj rječnik izabranih engleskih kolokacija, kako to autori u predgovoru i naglašavaju, namijenjen je prije svega korisnicima koji su već dobro svladali engleski jezik (*intermediate and advanced learners*) kako bi im olakšao efikasnu i točniju jezičnu produkciju (dakle govor, pisanje i prevodenje) u duhu engleskog jezika rabeći i kombinirajući riječi kojih značenja već poznaju. Izdavač, *Language Teaching Publications*, izdao je ovaj rječnik u sklopu serije raznih nastavnih materijala temeljenih na leksičkom pristupu jezičnom podučavanju.

Već i letimičnim uvidom možemo ustvrditi da ni ovaj rječnik ne donosi revolucionarne novine (kao uostalom ni jedan do sada objavljeni) u pogledu leksikografske metode. Ovaj je rječnik samo proširena i osuvremenjena kombinacija dvaju već izdanih rječnika *Selected English Collocations* (1982) i *English Adverbial Collocations* (1991) koje su sastavile Halina Dzierzanowska i Christian Douglas Kozłowska – poljske lingvistice koje su uočile teškoće kolokacijskih sklopova u praktičnoj primjeni za neizvorne govornike engleskog jezika. Prvi je sadržao kolokacije sastavljene od imenice kao baze, a drugi kolokacije glagol – prilog i pridjev – prilog. Oba su sastavljena na temelju korpusa s primjerima uzetim iz britanskih književnih tekstova nastalih nakon 1960. godine.

Stoga i ovaj rječnik donosi preglednu podjelu kolokacija prema vrstama riječi kojima kolokati pripadaju, i to na:

1. imenički dio koji sadrži 50 000 mogućih i najčešćih kombinacija za 2 000 imenica (polazeći od imenice kao baze i uključujući kao kolokate: glagole koji dolaze ispred ili iza imenice, pridjeve i imeničke fraze. Mogući i dopušteni kolokati navedeni su abecednim redom). Primjer natuknice:

KNOWLEDGE

V: absorb, accumulate, acquire, apply, add to, build up, develop, disseminate, soak up, draw on, have, imbibe, impart, improve, lack, possess, seek, spread, store up, use ~

A: advanced, all-round, comprehensive, common, considerable, deep, detailed, encyclopaedic, exact, excellent, extensive, fair, first-hand, inadequate, inside, intimate, invaluable, outstanding, phenomenal, poor, profound, routine, rudimentary, slight, sufficient, superficial, wide, widespread ~

P: body of, boundaries of, branch of, quest for, search for, store of, thirst for ~; disclaim all ~ of, have a working ~ of...

2. adverbijalni dio koji sadrži 5 000 priloga u kombinaciji s više od 1 200 glagola i pridjeva (polazeći od glagola ili pridjeva kao baze i priloga ili adverbijalne fraze kao kolokata u različitim pozicijama u odnosu prema bazi). Primjer natuknice:

DISAPPEAR

disappear altogether, completely, forever, from sight, from the scene, from view, into thin air, mysteriously, suddenly, without trace

DRESSED

appropriately, attractively, badly, beautifully, conservatively, casually, (not) correctly, eccentrically, elegantly, extravagantly, fashionably, (in)formally, fully, impeccably, modestly, neatly, poorly, quietly, shabbily, smartly, soberly, suitably *dressed*

Uvodni dio sadrži nešto korisnih informacija o prirodni kolokacijskih veza. Autori leksičke kombinacije dijele na češće i čvršće (tzv. *strong collocations*), tj. one kombinacije koje su uzajamni reducirani i selektivni izbor leksema, pa su ih nastojali uvrstiti u ovaj rječnik, što je vidljivo i iz njegova naslova: *A Dictionary of Selected Collocations*. Drugu grupu čine uobičajene kolokacije (tzv. *common collocations*), odnosno one koje se u literaturi često nazivaju slobodnim kombinacijama – *free combinations* (Gramley-Patzold, 1992:65; Benson, 1989:4), neograničenim kolokacijama – *unrestricted collocations* (Carter, 1987:63), otvorenim

kolokacijama – *open collocations* (Cowie, 1987:133) ili slobodnim kombinacijama riječi – *free word-combinations* (Aisenstadt, 1979:71).

Nije jasno prema kojemu su kriteriju autori razgraničili navedene grupe kolokacija, osim što sami kažu da su nastojali izbjeći one najuobičajenije i najčešće kombinacije, misleći pri tom na one kojih su članovi lako zamjenljivi i između kojih nema neke čvršće veze.

I ovaj rječnik, kao i neki njegovi prethodnici – npr. specijalizirani kolokacijski rječnik poput *The BBI Combinatory Dictionary of English: A Guide to Word Combinations* (Benson, M., Benson, E. & Ilson, R., izdavač John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, 1986) – ili bilo koji opći rječnik koji za određenu natuknicu donosi određen broj njezinih mogućih kombinacija s drugim riječima, ima slične nedostatke: u pomanjkanju jedinstvenog selektivnog kriterija ispuštene su neke prave kolokacije, a uvrštene neke koje bi se prije mogle nazvati slobodnim kombinacijama.¹

Za razliku od *The BBI Combinatory Dictionary of English*, ovaj rječnik donosi manje natuknica, ali za uvrštene natuknice daje veći izbor mogućih kolokata. Primjerice, za natuknicu *idea*, koju navodimo kao primjer jedne od riječi s najvećim izborom kolokata, u ovom rječniku nalazimo 213 kolokata, a u *The BBI Combinatory Dictionary of English* ima ih samo 47. Tu se svakako postavlja pitanje koliko je slobodnih kombinacija, a koliko stvarnih kolokacija unutar broja 213.

Opći je dojam da i ovaj rječnik sadrži dosta slobodnih kombinacija, a izostavljene su mnoge prave kolokacije. Iako autori na nekoliko mjesta upozoravaju da navedene kolokacije ni u kojem slučaju ne iscrpljuju sve moguće kombinacije, nije jasno zašto su ispuštene brojne natuknice koje bi bilo nužno uvrstiti čak i u ovakav rječnik skromnijeg opsega, a koje u kombinaciji s određenim kolokatima pouzdano pripadaju u područje kolokacija, npr. *confirmed/eligible bachelor, addled, poached, soft-boiled, hard-boiled, scrambled egg*. Isto tako, u rječniku nailazimo na primjere poput ovih: *better future, bitter fruit, great effort, excellent dictionary* ili, npr., *popular king, simple solution*, koje bismo mogli okarakterizirati prije kao slobodne kombinacije nego kao kolokacije, budući da između njihovih članova nema većeg stupnja čvrstoće kao niti veće mogućnosti njihova supojavlivanja od, na primjer, ovih kombinacija: *great/promising/uncertain ... future, fresh/frozen ... fruit, big/last/initial ... effort, good/useful/useless ... dictionary, good/cruel/strong ... king*.

Drugim riječima, njihov kolokat samo je jedan od brojnih potencijalnih supstituta, a ne element koji u kombinaciji s bazom čini čvršću strukturalno-semantičku cjelinu. Za takvu se kombinaciju ne može reći da je češća u upotrebi nego neka druga, niti da u govornikovoј svijesti čini čvršću cjelinu, tako da pojava jednog kolokacijskog elementa automatski u svijesti asocira na drugi element, npr. u slučaju *to commit murder*, gdje je sinonimija glagola uvelike ograničena (mogući supstitut bio bi *to perpetrate*).

Uz natuknicu *secret* navedene su sljedeće mogućnosti u vezi s izborom kolokata: *closely-guarded, dark, guilty, important, open, state, trade, ugly*, ali je izostavljen izuzetno čest kolokat *top* (*top secret*). Primjeri bi se mogli nizati unedogled.

Drugi nedostatak koji se može uočiti jest odsutnost dimenzije značenja, iako ni u tom smislu još nije u potpunosti jasno kako na efikasan način prezentirati različite nijanse značenja koje se ostvaruju kroz kolokacijske odnose. Značenje je ovdje uzeto u obzir samo u najosnovnijem vidu diferencirajući između nekih različitih značenja baze: npr. PICTURE (situation) i PICTURE (painting), CONDITION (health) i CONDITION (state of a thing) itd.² Treba svakako imati na umu da je upravo značenje višestruko kompleksna dimenzija leksičkog kombiniranja pri kojem dolazi do modifikacije značenja baze pod utjecajem kolokata ili pak modifikacije značenja kolokacije kao cjeline.³

Svrha ovog rječnika očito i jest samo upućivanje korisnika na moguće i dopuštene engleske leksičke kolokacije, tako da samo značenje ne ulazi u opseg rada njegovih autora.

Iako je njihova tvrdnja o nužnosti uvida u moguće i dopuštene kombinacije u jeziku, a ne samo poznavanje značenja pojedinih riječi radi ispravne i prirodne jezične produkcije nesumnjivo točna, korisnicima – neizvornim govornicima nedostaje informacija o značenju i promjenama značenja pojedinih kombinacija, a time im ostaje nedostupan uvid u prirodu funkcioniranja leksičkog povezivanja i praktične teškoće koje iz toga proistječu, osobito u prevođenju. Primjerice, uz imenicu *night* kao bazu nalazimo sljedeće kolokate: *clear, cloudy, dark, moonlit, peaceful, starry, still, stormy, summer, windy, winter, bad, early, dreadful, late, peaceful, restless, sleepless, terrible*, koji, dakle, značenjski obuhvaćaju aspekt fizičke pojavnosti noći kao prirodne pojave i doživljaja noći iz ljudske perspektive, dok se potencijalni i relativno česti kolokati (npr. *first* i *opening*), koji kreiraju potpuno novo značenje kolokacije neovisno o individualnim značenjima kolokata i koji su u kombinaciji s bazom zaista kolokacije, izostavljaju: *first/opening night – premijera*. Iako smo već napomenuli da su kolokacije prije svega problem ispravne jezične produkcije, a ne interpretacije (zbog semantičke transparentnosti svakog elementa), ima slučajeva kad i razumijevanje (osobito pri nastajanju figurativnog značenja pod utjecajem značenja kolokata) može biti otežano.

Hoće li neizvorni govornik engleskog jezika ispravno shvatiti značenje kolokacija *to explode a myth/theory* koje su uvrštene u rječnik, a u kojima pod utjecajem značenja imenica *myth* i *theory* glagol dobiva figurativno značenje – *to destroy*? Neće li pomisliti da bi *to explode a theory* možda moglo značiti i, npr., *to attack a theory, to discredit a theory, to shake a theory* ili čak, možda, *to launch a theory unexpectedly*?

Kako znati da *handsome* u kombinaciji s imenicom *man*, znači *good looking*, a u kombinaciji s *woman* znači prije *majestic*, a u kombinaciji s *building* znači *elegant*?

Mogli bismo zaključiti: osnovni nedostatak ovog rječnika nosi zajednički nazivnik svih leksikografskih pokušaja tretiranja kolokacija. Za sada ne postoji čvrst ni jednoznačan kriterij koji bi pomogao u razgraničenju onih jezičnih kombinacija koje predstavljaju uzajamni reducirani i selektivni izbor leksema, za razliku od onih koje karakterizira inherentna otvorenost njihovih elemenata prema drugim elementima leksika s kojima ulaze u kombinacije i koji bi ujedno omogućio efikasnu analizu svih značenjskih varijacija što se pojavljuju kao posljedica utjecaja kolokata. S obzirom na to, svaki kolokacijski rječnik, pa tako i ovaj, unatoč svom relativno skromnom opsegu i navedenim slabostima, neizvornim govornicima svakako pruža dragocjenu pomoć kao popis barem određenog broja leksičkih kombinacija za koje mogu biti sigurni da su u engleskom jeziku dopuštene. Kako i sami autori nepretenciozno navode, svrha mu je da korisnike podsjeti na razne mogućnosti kombinacija leksema ili u sjećanju osvježi neke napola zapamćene kombinacije za koje nismo uvijek sigurni jesu li ispravne.

BILJEŠKE

¹ Problemom izrade kolokacijskih rječnika bavili su se u svojim radovima osobito: Aisenstadt, E. (1979) "Collocability Restrictions in Dictionaries", *ITL: Review of Applied Linguistics* 45-46, 71-74.

Benson, M. (1985 a) "Lexical Combinability", *Papers in Linguistics* 18, 3-15.

Benson, M. (1985 b) "Collocations and Idioms", *ELT Documents 120: Dictionaries, Lexicography and Language Learning*, (ur.) R.F. Ilson, Oxford: Pergamon, 61-68.

Benson, M. (1989) "The Structure of the Collocational Dictionary", *International Journal of Lexicography* 1, vol. 2, Oxford University Press, 1-14.

- Cowie, A.P. (1978) "The Place of Illustrative Material and Collocations in the Design of a Learner's Dictionary", in *In Honour of A.S. Hornby*, (ur.) P. Stevens, Oxford University Press, London, 127-139.
- Cowie, A.P. (1981) "The Treatment of Collocations and Idioms in Learners' Dictionaries", *Applied Linguistics* 3, vol. II, 223-235.
- Hausmann, F.J. (1991) "Collocations in monolingual and bilingual English dictionaries", in *Trends in Linguistics - Studies and Monographs* 54. (ur.) W. Winter, Mouton de Gruyter, Berlin - New York, 225-236.
- Ivir, V. (1988) "Collocations in Dictionaries - Monolingual and Bilingual", in *Lexicographical and Linguistic Studies / Essays in Honour of G.W. Turner*, (ur.) T. L. Burton et al., Cambridge, 43-50.
- ² *The BBI Combinatory Dictionary of English*, uz ovaj način još i dodatno ilustrira značenja primjerima u kontekstu.
- ³ Da je značenje temeljni aspekt leksičkog kombiniranja na temelju kojega bi trebalo osnivati leksikografsku obradu kolokacija, v. u Ivir, V. (1988), "Collocations in Dictionaries - Monolingual and Bilingual", in *Lexicographical and Linguistic Studies / Essays in Honour of G.W. Turner*, (ur.) T.L. Burton et al., Cambridge, 43-50.